

III. Legimus eis etiam librum beatissimi martyris Cypriani *de Oratione dominica*, et ostendimus quemadmodum docuerit omnia, quæ ad mores nostros pertinent, quibus recte vivimus, a Patre nostro, qui in cœlis est, esse poscenda, ne de libero præsumentes arbitrio, a divina gratia decidamus. Ubi etiam demonstravimus quomodo admonuerit idem gloriosissimus Martyr, etiam pro inimicis nostris, qui nondum in Christum crediderunt, nos ut credant orare debere: quod utique inaniter fieret, nisi Ecclesia crederet etiam malas atque infideles hominum voluntates, per Dei gratiam in bonum posse converti. Sed hunc librum sancti Cypriani, quia dixerunt etiam illic apud vos esse, non misimus. Meam quoque Epistolam ad Sixtum Romanæ ecclesiæ presbyterum datam¹, quam secum ad nos attulerunt, legimus cum eis, et ostendimus adversus eos esse conscriptam qui dicunt, gratiam Dei secundum merita nostra dari, hoc est, adversus eosdem Pelagianos.

IV. Quantum ergo potuimus, egimus cum istis et vestris et nostris fratribus, ut in fide sana catholica perseverent: quæ neque liberum arbitrium negat, sive in vitam malam sive in bonam; neque tantum ei tribuit, ut sine gratia Dei valeat aliquid, sive ut ex malo convertatur in bonum, sive ut in bono perseveranter proficiat, sive ut ad bonum sempiternum perveniat, ubi jam non timeat ne deficiat. Vos quoque charissimi, etiam in hac Epistola exhortor, quod nos omnes exhortatur Apostolus, « Non plus sapere, quam oportet sapere; sed sapere ad » temperantiam, sicut unicuique Deus partitus est men- » suram fidei². »

V. Attendite quid per Salomonem moneat Spiritus sanctus: « Rectos cursus, inquit, fac pedibus tuis, et

¹ Epist. 194. — ² Rom. xii, 3.

» vias tuas dirige, ne declines in dexteram, neque in sinistram; averte autem pedem tuum a via mala. Vias enim quæ a dextris sunt, novit Dominus: perversæ vero sunt, quæ a sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet¹. » In his verbis sanctæ Scripturæ considerate, fratres, quia si non esset liberum arbitrium, non diceretur: « Rectos cursus fac pedibus tuis, et vias tuas dirige, ne declines in dexteram, neque in sinistram. » Et tamen sine Dei gratia, si posset hoc fieri, non postea diceretur: « Ipse autem rectos faciet cursus tuos, et itinera tua in pace producet. »

VI. Nolite ergo declinare in dexteram neque in sinistram: quamvis laudentur viæ quæ a dextris sunt, et vituperentur quæ sunt a sinistris. Hoc est enim propter quod addidit: « Averte autem pedem tuum a via mala, » hoc est, a sinistra: quod manifestat in consequentibus, dicens: « Vias enim quæ a dextris sunt, novit Dominus: perversæ vero sunt, quæ a sinistris sunt. » Eas utique vias ambulare debemus, quas novit Dominus: de quibus in Psalmo legitur: « Novit Dominus viam justorum, et » via impiorum peribit². » Hanc enim non novit Dominus, quia sinistra est. Sicut dicturus est etiam illis ad sinistram constitutis: « Non novi vos³. » Quid est autem quod ille non novit, qui utique novit omnia sive bona hominum, sive mala? Sed quid est, « Non vos novi, » nisi tales vos ego non feci? Quemadmodum illud quod dictum est de ipso Domino Jesu Christo, quia « Non novit » verat peccatum⁴, » quid est, « Non noverat, » nisi quia non fecerat? Ac per hoc quod dictum est: « Vias, » quæ a dextris sunt, novit Dominus, » quomodo intel-

¹ Prov. iv, 26-28. — ² Psal. i, 6. — ³ Matth. xxv, 12, et Luc. xiii, 27. — ⁴ 2 Cor. v, 11.

ligendum est, nisi quia ipse fecit vias dexteram, id est, vias justorum, quæ sunt utique opera bona, « Quæ » præparavit Deus, sicut dicit Apostolus, ut in illis » ambulemus¹? » Vias autem sinistras perversas, id est, vias impiorum, non utique novit, quia non eas ipse fecit homini, sed homo sibi. Propter quod dicit: « Odivi autem ego perversas vias malorum; ipsæ sunt a sinistris. »

VII. Sed respondetur nobis: Cur ergo dixit: « Ne » declines in dexteram neque in sinistram: » cum potius dicere debuisse videatur: Tene dexteram, et ne declines in sinistram, si bonæ sunt viæ, quæ a dextris sunt? Cur, putamus, nisi quia ita viæ sunt bonæ, quæ a dextris sunt, ut in dexteram tamen declinare non sit bonum? Declinare quippe ille est intelligendus in dexteram, qui bona ipsa opera, quæ ad vias dexteram pertinent, sibi vult assignare, non Deo. Et ideo cum dixisset: « Vias » enim quæ a dextris sunt novit Dominus, perversæ autem sunt quæ a sinistris sunt: » tanquam diceretur ei: Quomodo ergo non vis ut declinemus ad dexteram; secutus adjunxit: « Ipse autem rectos faciet cursus tuos, » itinera autem tua in pace producet. » Sic ergo intellige, quod tibi præceptum est: « Rectos cursus fac pedibus » tuis, et vias tuas dirige², » ut noveris, cum hos facis, a Domino Deo tibi præstari, ut hoc facias; et non declinabis ad dexteram, quamvis ambules in viis dextris, non confidens in virtute tua: et ipse erit virtus tua, qui rectos faciet cursus tuos, et itinera tua in pace producet.

VIII. Quapropter, dilectissimi, quicumque dicit: Voluntas mea mihi sufficit ad facienda opera bona, declinat in dexteram. Sed rursus illi, qui putant bonam vitam esse deserendam, quando audiunt sic Dei gratiam prædicari, ut credatur, et intelligatur voluntates homi-

¹ Ephes. ii, 10. — ² Prov. iv, 26.

num ipsa ex malis bonas facere, ipsa etiam quas fecerit custodire, et propterea dicunt: « Faciamus mala, ut veniant bona¹, » in sinistram declinant. Ideo vobis dixit: « Non declinetis in dexteram neque in sinistram, » hoc est, non sic defendatis liberum arbitrium, ut ei bona opera sine Dei gratia tribuatis, nec sic defendatis gratiam, ut quasi de illa securi, mala opera diligatis; quod ipsa gratia Dei avertat a vobis. Talium quippe verba sibi proponens Apostolus, ait: « Quid ergo dicemus? Per- » manebimus in peccato ut gratia abundet²? » Atque his verbis hominum errantium, et Dei gratiam non intelligentium, respondit ut debuit, dicens: « Absit. Si enim » mortui sumus peccato, quomodo vivemus in eo? » Nihil potuit dici brevius et melius. Quid enim nobis gratia Dei utilius confert in hoc præsentis sæculo maligno, nisi ut moriamur peccato? Ac per hoc ipsi gratiæ invenietur ingratus, qui propter illam vult vivere in peccato, per quam morimur peccato. Deus autem qui dives est in misericordia, det vobis et sanum sapere, et usque in finem proficienter in bono proposito permanere. Hoc pro vobis, hoc pro nobis, hoc pro omnibus qui vos diligunt, et pro eis qui vos oderunt, instanter in pace fraterna et vigilantiter orate. Deo vivatis. Si quid de vobis mereor, veniat ad me frater Florus.

¹ Rom. xii, 8. — ² Id. vi, 1.

EPISTOLA CCXVI.¹

**Domino vere sancto, ac nobis venerabiliter super omnia præfere-
rendo, et pia exultatione colendo beatissimo papæ Augustino,
Valentinus servus tuæ sanctitatis, et omnis congregatio
quæ tuis orationibus mecum sperat in Domino salutem.**

*Valentinus Augustino, renuntians quæ extiterit causa
dissidii, quive auctores tumultus in suo cœnobio; tum
declarans fidem suam de libero arbitrio et de justitia
Dei remunerantis; ac denique Florum, quem ipsi mit-
tit, ab erroris suspitione liberans.*

I. « VENERABILIA scripta, et librum tuæ sanctitatis ita
tremebundo corde suscepimus, ut sicut beatus Elias,
cum in speluncæ limine staret, faciem suam gloria Do-
mini transeunte velavit; ita nos objurgatos oculos teximus,
quia per rusticitatem fratrum nostrorum nostro iudicio
erubuimus, quorum inordinata profectio tuam² merui-
mus beatitudinem salutare; quia tempus loquendi, et
tempus tacendi, nedum per dubitantes, et de veritate
fluctuantes scriberemus, de dictis sapientiæ tuæ, quæ
est sicut Angeli Dei, dubitare cum dubitantibus videre-
mur. Non enim erat nobis necessarium interrogare de
beatitudine, et de sapientia tua, quæ est nobis nota per
Dei gratiam. Nam ad librum dulcissimum sanctitatis
tuæ ita sumus alacriter jucundati, ut sicut Apostoli Do-
minum post resurrectionem prandentem secum non au-

¹ Alias cclvi. quæ autem 216 erat, nunc 85. — Scripta paulo post supe-
riores. — ² Forte deest, non.

debant interrogare quis esset; « Sciebant enim quia Jesus
» est¹: » ita et nos nec volumus, nec ausi sumus inter-
rogare de libro, utrum tuæ sanctitatis esset, cum ipsa
fidelium gratia quæ in eo liberaliter commendatur, no-
bis tuum, domine sancte papa, eloquiis vivacissimis con-
testetur. »

II. « Incipiamus autem, domine beatissime papa, ip-
sius ordinem perturbationis exponere. Charissimus frater
noster Florus servus paternitatis tuæ, cum ad Uzalen-
sem patriam fuisset suadente charitate profectus, eulo-
gias monasterii inter suæ civitatis moras, de opusculis
nobis tuæ attulit sanctitatis, uno fratre Felice, qui ad
tuam sanctitatem tarde post comites suos venisse dignos-
citur, eundem librum devote dictante; ventum est ad
monasterium cum eodem libello, fratre Floro ad Cartha-
ginem de Uzalensi civitate profecto. Mihi non monstrato
libro imperitis fratribus recitare cœperunt: qui quorum-
dam non intelligentium corda commovit, quia cum diceret
Dominus: « Qui non manducaverit carnem Filii
» hominis, neque biberit sanguinem ejus, non habebit
» vitam in semetipso², » discesserunt, qui impie intel-
lexerunt, non culpa Domini dicentis, sed duritia impiis-
simi cordis. »

III. « Cœperunt memorati fratres, qui omnia subver-
terunt, innocentem animas commovere, mea parvitate
penitus ignorante, in tantum conventus illorum murmu-
rantis nescii, ut nisi frater Florus de Carthagine repe-
dans eorum perturbationes agnoscens mihi sollicitè nun-
tiasset, furtiva et tanquam servilis erat inter eos de non
intelligenda veritate contentio. Proposui ad auferendas
impias quæstiones, ut ad dominum sanctum patrem Evo-
dium mitteremus, ut ipse nobis de hoc sacrosancto libro

¹ Joan. XXI, 12. — ² Id. VI, 54.

propter ignaros aliquid certius rescripsisset (19). Nec hoc patientius accipere voluerunt, sed arripuerunt profectionem nobis taliter non optatam: fratre Floro furore illorum propemodum conturbato, in quem sæviebant, quia ipse illis, ut putabant, vulnera libri hujus attulisset: in quo non poterant medicinam infirmi cognoscere. Unde et sanctum presbyterum Sabinum ad majorem auctoritatem rogavimus, et ipsius sanctitas librum cum liquidis interpretationibus legit; nec sic anima sauciata curata est. Quibus propter ipsam pietatem sumptus dedimus, ne vulnera ipsorum cumularem, quæ posset sanare libri hujus gratia, in qua refulget tua sancta præsentia. Quibus profectis, quies et pax per omnes fratres exultavit in Domino. Quinque enim, vel amplius fratrum animositate ista est innata contentio. »

IV. « Sed quia interdum, domine Papa, provenit gaudium ex tristitia, non adeo moestificamur, quia per ignaros et curiosos suavissimis monitionibus tuæ sanctitatis illuminari meruimus. Nam et dubitatio beati Thomæ apostoli foramina clavorum quærentis confirmatio fuit Ecclesiæ universalis¹. Accepimus igitur, domine papa, medicamentum pie curantium tuarum cum gratia litterarum, et contudimus pectora nostra, ut saltem sic sanetur conscientia nostra, quam per liberum arbitrium nostrum, quod donat misericordia, curat et vivificat gratia: sed in hoc tempore, quando adhuc misericordiam cum dilatione cantamus. Nam cum cœperimus iudicium cantare Domino, reportaturi sumus mercedem pro opere nostro, quia misericors et justus Dominus, miserator et rectus². Quia sicut docet nos sanctitas tua, repræsentari nos oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque nostrum propria corporis, prout gessit,

¹ Joan. xx, 25. — ² Psal. cxi, 4.

sive bonum, sive malum¹: quia veniet Dominus, et merces ejus cum ipso²: quia stabit homo, et opus ejus ante ipsum, quia veniet Dominus sicut clibanus ardens, ut incendat impios tanquam stipulam, et timentibus nomen Domini orietur sol justitiæ, quando impii punientur iudicio justitiæ³. Hoc justus, cujus tu amicus es domine papa, exclamat, contremiscit, et suppliciter dicit⁴: « Domine ne intres in iudicium cum servo tuo⁵. » Si gratia esset remunerantis, non timeret justus secretarium iudicium majestatis. Servi tui Flori hæc fides est, pater, non sicut fratres isti sunt locuti: in præsentiarum audierunt ab illo dictum, non juxta merita nostra dari donum pietatis, sed per gratiam Redemptoris. Nam de illo die, quis dubitet longe esse gratiam, cum cœperit irasci justitia? hoc clamamus, pater; hoc te docente canimus, non securi, sed trepidi, « Domine ne in furore » tuo arguas me, neque in ira tua corripas me⁶. » Hoc dicimus, « Emenda nos, Domine, et de Lege tua erudi » nos, ut mitiges nos a diebus malis⁷. » Hoc credimus docente te, venerabilis pater, quia Deus interrogat justum et impium, quia a dextris et a sinistris positus bonis et malis, imputat remuneranda opera pietatis, enumerat puniendam tenacitatem impietatis. Ubi erit gratia, quando pro sui qualitate dispungentur opera, sive bona, sive mala?»

V. « Sed cur non directum non timet proferri mendacium; Liberum arbitrium Dei gratia curatum non negamus, sed per Christi quotidianam gratiam proficere credimus, et adjuvari confidimus. Quid homines dicunt, In mea est potestate, ut faciam bonum? si tamen homines facerent bonum. O inanis gloriatio miserorum! quotidie

¹ 2 Cor. v, 10. — ² Isaï. xl, 10. — ³ Joël. ii, 3-5. — ⁴ Malach. iv, 2. — ⁵ Psal. cxlii, 2. — ⁶ Id. vi, 2. — ⁷ Id. xciii, 12.

peccata arguunt, et ipsi sibi assumunt nudum leberum jactantes arbitrium; non discutientes conscientiam suam, quæ non potest curari nisi per gratiam, ut dicerent, « Miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi¹. » Quid facerent qui de libero sibi gloriantur arbitrio, (quod non negatur cum Dei duntaxat adjutorio) si jam absorpta esset mors in victoriam, si jam mortale nostrum indueret immortalitatem, et corruptibile nostrum indueret incorruptionem²? Ecce fœtent vulnera, et superbe petitur medicina. Non dicunt sicut justus, « Nisi Dominus adjuvasset me, paulo minus habitasset in inferno » anima mea³. » Non dicunt sicut sanctus, « Nisi Dominus minus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit » eam⁴. »

VI. « Sed ora, piissime pater, ut jam non curam geramus, nisi pro peccato nostro lacrymis expiando, et Dei gratia commendanda. Ora, Domine pater, ut non urgeat super nos puteus os suum, ut salvemur a descendentibus in lacum⁵, ut non pereat cum impiis anima nostra per superbiam nostram, sed sanetur per Domini gratiam. Sicut ergo præcepisti, domine papa, frater noster Florus, servus sanctitatis tuæ, omni alacritate perrexit, cui non impedit, sed proficit fatigatio ut accedat ei dilucidata cordis instructio; quem tuæ sanctimonie suppliciter commendamus, pariterque deposcimus, ut et ignaros tuis orationibus Domino commendes mansuetissime componendos. Ora, domine et dulcissime pater, ut fugiat diabolus de congregatione nostra, et amota omni alienarum quæstionum procella, navis propositi nostri epibatis (20) quietis onusta intra stationem tutis-

¹ Psal. XL, 5. — ² 1 Cor. xv, 53. — ³ Id. xcii, 17. — ⁴ Id. cxxvi, 1. — ⁵ Id. lxxviii, 16, et xxix, 4.

simi portus secure consistat, dum navigat per hoc mare magnum et immensum, et in illo portu, intra quem jam non erit metuendum vitæ navigium, mercium indiscrepans accipiat pretium placitarum. Hoc tuæ sanctitatis impetraturos nos confidimus adjutorio, per gratiam quæ est in Christo Jesu Domino nostro. Omnes filios apostolatus tui dominos nostros clericos, ac sanctos in congregatione propositi servientes deprecamur ut digneris nostro officio salutare, ut cum tua beatitudine omnes pro nobis orare dignentur. Indiscrepans Trinitas Domini Dei nostri apostolatam tuam; quem elegit per gratiam, conservet nobis in Ecclesia sua, et nostri memorem coronet in Ecclesia magna, quod optamus Domine. Si quid autem famulus tuæ sanctitatis frater suggesserit Florus, pro regula monasterii, digneris pater, petimus, libenter accipere, et per omnia nos infirmos instruere. »

EPISTOLA CCXVII¹.

AUGUSTINUS episcopus servus Christi, et per ipsum servus servorum ipsius, VITALI fratri in ipso salutem.

Augustinus Vitali Carthaginiensi, delato quod doceret initium fidei non esse donum Dei reclamat fortiter, ipsumque ex precibus Ecclesie confutat, ac duodecim regulas proponit ad fidem Ecclesie pertinentes circa quaestionem de gratia Dei.

I. CUM de te mihi essent nuntiata non bona, et rogavi Dominum, et donec mihi bona nuntientur, adhuc rogo ut litteras meas nec aspernanter sumas, et salubriter legas. Si hanc exaudit pro te orationem meam, etiam de te gratiarum actionem donat ut offeram. Quod si impetro, procul dubio non contradices huic ipsi principio Epistolæ meæ. Hoc enim pro te oro, ut sis recte fidei. Si hoc ergo pro charis nostris non tibi displicet ut oremus, si hanc orationem recognoscis esse Christianam, si et tu pro charis tuis talia vel orare te recolis, vel orare te debere cognoscis; quomodo dicis quod te audio dicere, « Ut recte credamus in Deum, et Evangelio consentiamus, non esse donum Dei, sed hoc nobis esse a nobis, id est, ex propria voluntate, quam nobis in nostro corde non operatus est ipse? » Et ad hoc, cum audieris, Quid est ergo quod ait Apostolus, « Deus in

¹ Alias CVII. quæ autem 217 erat, nunc 59. — Scripta circa idem tempus.

vobis operatur et velle et perficere¹? » Respondes « Per Legem suam, per Scripturas suas, Deum operari ut velimus, quas vel legimus vel audimus: sed eis consentire vel non consentire ita nostrum est, ut si velimus fiat; si autem nolimus, nihil in nobis operationem Dei valere faciamus. Operatur quippe ille, dicis, quantum in ipso est ut velimus, cum nobis nota fiunt ejus eloquia: sed si eis acquiescere nolumus, nos ut operatio ejus nihil in nobis prosit efficimus². » Quæ si dicis, profecto nostris orationibus contradicis.

II. Dic ergo apertissime nos pro iis, quibus Evangelium prædicamus, non debere orare ut credant, sed eis tantummodo prædicare. Exsere contra orationes Ecclesie disputationes tuas, et quando audis sacerdotem Dei ad altare exhortantem populum Dei, orare pro incredulis ut eos Deus convertat ad fidem, et pro catechumenis ut eis desiderium regenerationis inspiret, et pro fidelibus ut in eo quod esse cœperunt, ejus munere perseverent, subsanna pias voces, et dic te non facere quod hortatur, id est, Deum pro infidelibus, ut eos fideles faciat, non rogare, eo quod non sint ista divinæ miserationis beneficia, sed humanæ officia voluntatis. Et homo in Carthaginiensi eruditus ecclesia, etiam beatissimi Cypriani librum *De dominica Oratione* condemna, quam doctor ille cum exponeret, ea petenda esse ostendit a Deo patre, quæ tu dicis esse homini ab homine, hoc est, a se ipso.

III. Quod si de precibus ecclesie et de martyre Cypriano parum putas esse quod dixi, aude majora, reprehende Apostolum, qui dixit, « Oramus ad Deum, ne » quid faciatis mali². » Neque enim dicturus es nihil mali eum facere, qui non credit in Christum, aut qui fidem

¹ Philip. II, 13. — ² 2 Cor. XIII, 7.

deserit Christi; ac per hoc qui dicit, « Ne quid faciatis » mali, nec ista vult fieri: satisque illi non est præcipere, sed confitetur se Deum rogare ne fiant, sciens hominis voluntatem ab ipso corrigi ac dirigi, ut ista non faciat. « A Domino enim gressus hominis diriguntur, et » viam ejus volet¹: » non dixit, et viam ejus discet, aut tenebit, aut ambulabit, aut aliquid hujusmodi, quod posses dicere a Domino quidem dari, sed homini jam volenti; ut scilicet beneficium Dei, quo gressus hominis dirigit, ut viam ejus discat, teneat. gradiatur, sua homo voluntate præcedat, et hoc Dei donum præcedente sua voluntate mereatur. Sed ideo dixit, « A Domino gressus » hominis diriguntur, et viam ejus volet, » ut intelligeremus ipsam voluntatem bonam, qua incipimus velle credere, (quoniam Dei via quid est nisi fides recta?) illius esse donum qui gressus nostros propterea dirigit primitus ut velimus. Non enim ait Scriptura, « A Domino gressus hominis diriguntur², » quia viam ejus voluit: « Sed diriguntur, inquit, et volet. » Non igitur quia voluit diriguntur, sed quia diriguntur volet.

IV. Hic tu rursus fortasse dicturus es, hoc fieri a Domino, dum doctrina ejus legitur vel auditur, si homo veritati, quam legit vel audit, sua consentiat voluntate. « Si enim lateret eum, inquis, doctrina Dei, non dirigerentur gressus ejus, quibus directis vellet viam Dei. » Ac per hoc sic tantum putas a Domino gressus hominis dirigi ad eligendam viam Dei, quia sine doctrina Dei non ei potest innotescere veritas, cui propria voluntate consentiat. « Cui si consentit, inquis, (quod in ejus libero arbitrio constitutum est,) recte utique dicuntur ab illo dirigi gressus ejus ut viam ejus velit, cujus doctrinam, suasionem præcedente, subsequente consensione sectatur;

¹ Psal. xxxvi, 23. — ² Ibid.

quod libertate naturali si vult facit, si non vult non facit, pro eo quod fecerit præmium, vel supplicium recepturus. » Hæc est illa Pelagianorum mala, male diffamata, meritoque reprobata, et ab ipso etiam Pelagio timente damnari in Orientalium episcoporum judicio damnata sententia¹, qua dicunt « Gratiam Dei non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in Lege atque doctrina: » et usque adeo, frater, erimus graves corde, ut de gratia Dei, imo adversus gratiam Dei, eam Pelagianam sententiam teneamus, quam pectore quidem ficto, sed tamen catholicos judices timens Pelagius ipse damnavit.

V. « Et quomodo, inquires, respondebitur? » Quomodo censes facilius et apertius, quam ut illud quod de orando Deo superius egimus, sic amplectamur, ut hoc menti nostræ nulla subtrahat oblivionis irreptio, nulla calliditas argumentationis extorqueat? Si enim quod scriptum est: « A Domino gressus hominis diriguntur, et » viam ejus volet. » Et, « Præparatur voluntas a Domino. » Et, « Deus est enim qui operatur in vobis et velle². » Et multa hujusmodi, quibus commendatur vera Dei gratia, hoc est, quæ non secundum merita nostra datur, sed dat merita ipsa cum datur; quia prævenit hominis voluntatem bonam, nec eam cujusquam invenit in corde, sed facit. Si ergo ita præpararet atque ita operaretur Deus hominis voluntatem, ut tantummodo Legem suam atque doctrinam libero ejus adhiberet arbitrio, nec vocatione illa alta atque secreta sic ejus ageret sensum, ut eidem Legi atque doctrinæ accommodaret assensum; procul dubio eam legere vel intelligere legendo, vel etiam exponere ac prædicare sufficeret, nec opus esset orare, ut

¹ Vide libi de Gestis Pelag., cap. 14. — ² Psal. xxxvi, 23; Prov. viii, 35; juxta LXX, et Philip. ii, 13.